

GULYÁS ENIKÓ

Nyugdíjasok a könyvtárban

Feljegyzések egy fejlesztő biblioterápiás foglalkozássorozatról

A fejlesztő biblioterápia Magyarországon még csak most kezd elterjedni. A könyvtárak elsőként nyitották ki kapuikat a módszer felé, és kezdték el azt alkalmazni. Az alábbiakban egy nyugdíjas könyvtárlátogatók körében szervezett foglalkozássorozat részleteibe nyerhetnek bepillantást, valamint az ott kérdőív segítségével felvett adatokat ismerhetik meg.

A BIBLIOTERÁPIA RÖVID TÖRTÉNETE

A biblioterápia gyökerei az ókorig nyúlnak vissza, a vallásos művek, mint a Biblia vagy a Korán, a különböző mesegyűjtemények, mint az Ezeregy éjszaka meséi vagy a különböző népmesék mind pozitív hatással voltak olvasóik személyiségére, segítséget nyújtottak problémáik megoldásához. Azonban az irodalom, mint segítő lehetőség tudatos alkalmazása egészen a 19. századig váratott magára, amikor 1833-ban John Minsin Galt, egy amerikai orvos úgy nem gondolta, hogy érdemes lenne a különböző betegeknek irodalmat, szépirodalmat olvasni. Az ötlet nem volt új keletű, hiszen a hagyományos hindu orvoslásban meséket adnak a betegeknek, hogy a történet feletti meditálással enyhítsék problémáikat. A biblioterápiát, mint módszert, először csak különböző zárt intézményekben, pszichiátriai osztályokon alkalmazták, majd később fokozatosan terjedt el, használták már a kórházak könyvtáraiban, majd nyilvános könyvtárakban, iskolákban is.

FEJLESZTŐ BIBLIOTERÁPIA A KÖNYVTÁRAKBAN

A kórházi alkalmazást követően a könyvtárak az elsők között nyitották ki kapuikat a biblioterápia felé. A módszer könyvtáros szakmához való tartozásának ékes bizonyítéka, hogy az American Library Association (ALA) 1939-ben biblioterápiás bizottságot alakított, ahol hivatalosan is könyvtári szolgáltatásként ismerték el a módszert. Ahogyan azt láthatjuk, az Amerikai Egyesült Államokban igen korán széles körben elterjedt a fejlesztő biblioterápia alkalmazása. Magyarországon azonban nem ilyen jó a helyzet. Annak ellenére, hogy a hét éves könyvtáros továbbképzés keretében a könyvtárosok részt vehetnek „A fejlesztő biblioterápia alkalmazásának lehetőségei a gyerekkönyvtári munkában” című akkreditált képzésen. A biblioterápia hazai elterjedése viszonylag lassú, néhány elszánt ember köré szerveződnek helyi csoportok. Az információnyújtás érdekében és a vállalkozó szellemű emberek összefogására megalakult a Magyar Irodalomterápiás Társaság, néhány hónapja pedig létrejött az Oláh Andor Biblioterápiás Társaság. Úgy tűnik, a könyvtárakban kezdi megvetni lábát a fejlesztő biblioterápia.

FEJLESZTŐ BIBLIOTERÁPIÁS FOGLALKOZÁSSOROZAT EGY MEGYEI KÖNYVTÁRBAN

Az egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár vállalkozó kedvű olvasói számára biblioterápiás kört szerveztünk, amelyen 11 nő vett részt, az átlagéletkor pedig 71 év volt. Két hetente, összesen nyolc alkalommal tartottunk ilyen beszélgetéseket. A foglalkozássorozat elején és végén is megkértem a résztvevőket, hogy töltsenek ki egy-egy kérdőívet. Sajnos betegség miatt egyikük nem tudott részt venni több foglalkozáson, így a to-

pontról pontra

vábbiakban 10 résztvevővel folytatott foglalkozássorozat tapasztalatairól olvashatnak. A későbbi elemzés céljából pszichológiai tesztek is kitöltöttek, valamint a foglalkozások egy része kamera segítségével felvételre került, azonban terjedelmi okokból nem kívánom az összes mérőeszköz eredményét bemutatni, így a kérdőívből válogatva mutatom majd be a foglalkozássorozat tapasztalatait.

A feldolgozandó művek kiválasztása során igyekeztünk figyelembe venni, hogy milyen nehézségekkel néznek/nézhetnek szembe a leendő be-

szélgetés résztvevői, valamint azt, hogy milyen témák érdekelhetik őket. Szerettük volna elérni, hogy a foglalkozássorozat végére baráti kapcsolat kösse össze a jelenlévőket, véleményüket megoszthassák, hogy érezhessék, problémáikkal nincsenek egyedül. A művek

kiválasztásának legfontosabb szempontja az volt, hogy emberi kapcsolatokról, értékekről, értékrendekről szóljanak. A sorrend összeállításánál pedig figyeltünk rá, hogy egyfajta íve legyen a foglalkozásoknak, az első és az utolsó alkalommal megismert művek kissé könnyedebbek legyenek. Ezek alapján a felhasznált novellák sorrendben a következők voltak:

Karinthy Frigyes: Találkozás egy fiatalemberrel

Csáth Géza: Rozi

Csáth Géza: Irén mama

Karinthy Frigyes: Pista, a gyöngykagyló

Csáth Géza: Egymást boldogítva

Karinthy Frigyes: Férfiideal

Örkény István: Az új lakó

Örkény István: Az utolsó meggyamag

A művek megismerése több módon történt: hangfelvételtől, az egyik résztvevő előadásában, aki szívesen vállalta, hogy felolvassa, kipróbáltuk azt a lehetőséget is, hogy mindenki megkapja nyomtatásban, valamint a többit én olvastam fel, és egy alkalommal a választott novella részletekben került felolvasásra. Amikor a résztvevők valamilyen formában *meghallgatták* az irodalmi alkotásokat, inkább hagyatkoztak a szubjektív értelmezésükre, az események saját gondolatmenetükben történő elhelyezésére, az

elhangzott hozzászólások szubjektívebbek voltak. Abban az esetben, amikor a résztvevők nyomtatásban megkapták a választott irodalmat, jobban ragaszkodtak a szó szerinti változathoz, gyakrabban idézték az adott részletet, és a beszélgetés is inkább követte a szerző gondolatmenetét, történetvezetését. Az érdeklődést abban az esetben sikerült leginkább fenntartani, amikor szakaszonként olvastuk fel a választott novellát, ekkor minden részlet után megbeszéltük az elhangzottakat, és megpróbáltuk kitalálni, hogy mi lesz a folytatásban.

Azok a művek, amelyek drasztikusabb életeseményt mutattak be, például meghalt az egyik szereplő, vagy a férj megölte feleségét (*Rozi*), nagyobb vitát, hosszabb beszélgetést váltottak ki, mint az olyan történetek, amelyek humorosabbak voltak (*Az utolsó meggymag*).

A foglalkozásokat kezdetén a résztvevőknek nem mondtam el túl sok információt a sorozatról, amelyen részt vesznek, csak annyit, hogy műveket fogunk megismerni, és arra vagyok kíváncsi, hogy mi a véleményük a hallott alkotásokról.

Mi jut róluk eszükbe, mit gondolnak az egyes szereplők reakcióiról, cselekedeteiről, döntéseiről. Milyen más módon viselkedhetett volna a választott karakter, és ez mennyiben változtatta volna meg a történet végkimenetelét. Annak ellenére, hogy a szerzőt nem ismerték, nehezen sikerült elszakadni a történet fonalától, különösen az első beszélgetések során kértek többször, hogy tegyek fel kérdést, hogy mire vagyok kíváncsi, és ők majd válaszolnak. A későbbiekben azonban a beszélgetések egyre gördülékenyebbek lettek.

A foglalkozások nagyon jó hangulatban teltek, az oldottabb hangulat megteremtése érdekében tea és sütemény került az asztalra. Az egyetlen dolog, ami végig zavarta őket, és aminek hangot is adtak, az volt, hogy a beszélgetés végéig nem árultam el, hogy ki a mű szerzője, és mi a mű címe. Úgy gondoltam, hogy az, ha ismernék ezeket az információkat, befolyásolná a műről alkotott véleményüket.

Már a foglalkozássorozat elején többen felvetették, hogy jó lenne, ha a résztvevők korát tekintve nem lenne ennyire homogén a csoport, ha más korosztály tagjai is részt vennének a beszélgetéseken. Ennek ellenére így is több különböző nézőpont hangzott el, eltérő vélemények ütköztek, próbálták egymást meggyőzni saját álláspontjukról a művek feldolgozása során.

*...nem árultam el,
hogy ki volt a mű
szerzője, és mi volt
a mű címe...*

pontról pontra

Az idő előrehaladtával a beszélgetések egyre kötetlenebbek lettek, ezzel egyidejűleg gyakran vágtak egymás szavába, azonban mindig volt, aki ezt észrevette, és szóvá is tette közülük. A kérdőívből is kiderül, hogy ez zavarta őket. A vélemények kifejtésénél igyekeztem odafigyelni, hogy mindenki elmondhassa azt, ami az eszébe jutott, a foglalkozások végén pedig minden alkalommal megkérdeztem, hogy volt-e olyan, amit még szerettek volna elmondani. Természetesen voltak olyan résztvevők, akik erőteljesebben prezentálták mondandójukat, arra azonban érdemes odafigyelni egy-egy foglalkozás vezetése során, hogy mindenki kapjon szót, aki szeretne.

TAPASZTALATOK A KÉRDŐÍVEK ALAPJÁN

A kérdőívekkel és a tesztekkel kapcsolatban voltak nehézségeink. Egyes kérdések nehezebben értelmezhetőek voltak, mint azt sejtettem. Az ilyen problémák elkerülése érdekében legközelebb a kérdőíveket tesztelni fogom. A tesztek, amelyekre az egyik válaszban is utaltak, sztenderd pszichológiai tesztek voltak.

A kérdőív azon kérdésére, hogy mit várnak a foglalkozássorozattól, az alábbi válaszok születtek (az utolsó két résztvevő később csatlakozott a csoporthoz, így ők már részt vettek egy foglalkozáson, mielőtt kitöltötték a kérdőívet):

„Minden új dolog érdekel. Remélem, gazdagabbá tesz.”

„Ismereteim bővüljenek. Tanulsága legyen, és segítsem a kutatómunkát.”

„Még nem tudom.”

„Irodalmi élményeket keresek, ezért fogadtam el a felkérést.”

„Adjon újat a számomra.”

„Legyen: érdekes, fordulatos, elgondolkodtató.”

„Elvárásaim nincsenek, miután még nem tudom, hogy pontosan miben tudunk majd segíteni. De nyitott vagyok és kíváncsi.”

„Az emberismeret bővül számomra, jelenlévő társaim meglátásai más szempontba irányítják a figyelmemet.”

„Nagyon jól érzem magam, érdekesnek, pörgősnek tartom. Talán jó lenne, ha több, más korosztály is csatlakozott volna a csoporthoz.”

„Tökéletesebben kellene csinálni.”

„Kíváncsi voltam, hogy milyen lesz a foglalkozás.”

És most nézzük meg, hogy mi tetszett legjobban a résztvevőknek a foglalkozássorozat végén:

„Gondolkodtattak, vitára készítették.”

„A kamera.”

„Az irodalmi szemelvényből kiindulva szabadon eresztettük gondolatainkat, az irodalomtól a saját tapasztalatokig jutottunk, asszociációs készségünk működött!”

„Sokszínű vélemények, a választott novellákról.”

„A művek megbeszélésén a szabad, szárnyaló fantázia, továbbcsörtt mesélés.”

„Gondolkodtató volt, véleményalkotásra készítetett.”

„Barátkozás, vidám légkör, nyitottság.”

„Az őszinte véleményközlés.”

„Remeknek találtam a kiválasztott novellákat.”

„A felolvasott novellák.”

A kérdőívekből kiderült, hogy a foglalkozássorozat azon célja, hogy a résztvevők barátkozzanak, beszélgessenek, megoszthassák a véleményüket és mások gondolatait meghallgassák, sikeres volt.

A könyvtáros kiemelt helyzetben van, hiszen ismeri a könyvtárlátogatókat, az olvasók problémáit, ennek köszönhetően bizalom alakul ki közöttük, amely a fejlesztő biblioterápiás foglalkozás alapja. A könyvtár a mindennapi élet részesévé vált, a „harmadik hely” az otthon és a munkahely után, ahol a szolgáltatások repertoárja folyamatosan bővül. Ilyen megvalósítható szolgáltatás lehetne a fejlesztő biblioterápia. Azokban a kisebb városokban, ahol nincs elég irodalomkedvelőknek szóló program, ezzel is színesíteni lehetne a kínálatot. Mint az látható volt, a könyvtárban megszólíthatóak olyan csoport(ok), akik szívesen részt vesznek ezeken a beszélgetéseken, emberekkel ismerkedhetnek, barátkozhatnak, véleményükre kíváncsiak.

pontról pontra

A fejlesztő biblioterápia lehetséges pozitív hatásai közül néhányat a kérdőívet kitöltő résztvevők is megemlítettek. Ezeken kívül szeretném kiemelni, hogy egy baráti kapcsolatokon nyugvó csoport alakult ki a foglalkozásoknak köszönhetően, és ez a mai, egyre elszigetelődő társadalomban igen nagy érték, a könyvtár pedig ezen emberi értékek teremtőjeként, formálójaként léphet fel.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bartos Éva: Olvasókönyv a biblioterápiáról. – Országos Széchényi Könyvtár Könyvtár-tudományi és Módszertani Központ. Budapest. 1989.

Repkényiné Nagy Edit: A fejlesztő biblioterápia alkalmazásának lehetőségei a gyermekkönyvtári munkában. Könyvtári Intézet. 2014. 10. 21. URL: <http://ki.oszk.hu/content/fejleszto-biblioterapia-alkalmazasanak-lehetosegei-gyerekkonyvtari-munkaban> Letölt: 2014. 11. 10.

A FOGLALKOZÁSSOROZAT SORÁN FELHASZNÁLT MŰVEK FORRÁSAI

Csáth Géza: Egymást boldogítva. Csáth Géza novellái. URL:

<http://mek.oszk.hu/00600/00634/00634.htm> Letölt: 2014. 11. 10.

Csáth Géza: Irén mama. Csáth Géza novellái. URL:

<http://mek.oszk.hu/00600/00634/00634.htm> Letölt: 2014. 11. 10.

Csáth Géza: Rozi. Csáth Géza novellái. URL:

<http://mek.oszk.hu/00600/00634/00634.htm> Letölt: 2014. 11. 10.

Karinthy Frigyes: Férfiideál. Karinthy Frigyes: Viccelnek velem. URL:

mek.oszk.hu/00700/00720/00720.rtf Letölt: 2014. 11. 10.

Karinthy Frigyes: Pista, a gyöngyragyló. Karinthy Frigyes: Jelbeszéd. URL:

<http://mek.niif.hu/06900/06980/06980.htm> Letölt: 2014. 11. 10.

Karinthy Frigyes: Találkozás egy fiatalemberrel. Karinthy Frigyes: Jelbeszéd. URL:

<http://mek.niif.hu/06900/06980/06980.htm> Letölt: 2014. 11. 10.

Karinthy Frigyes: Találkozás egy fiatalemberrel. Karinthy Frigyes: Jelbeszéd1.

MVGYOSZ hangoskönyvek: MP3 változat. URL:

<http://mek.oszk.hu/02600/02660/mp3/> Letölt: 2014. 11. 10.

Örkény István: Az új lakó. Örkény István: Válogatott egyperces novellák. URL:

<http://mek.niif.hu/06300/06345/06345.htm> Letölt: 2014. 11. 10.

Örkény István: Az utolsó meggyomag. Örkény István: Válogatott egyperces novellák.

URL: <http://mek.niif.hu/06300/06345/06345.htm> Letölt: 2014. 11. 10.